

הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה על משנתנו: תנא בברייתא, וְחָצִי
חָצִי חֲצִיָּהּ וְ- (שמינית) של כיכר שבה שיערו התנאים מזון העירוב
(כל אחד כשיטתו) הוא שיעור מאכל הראוי לְטַמֵּא טוּמְאָת אֹכְלֵי, ונמצא
שֶׁלְרֵבִי יוחנן בן ברוקה שיעור זה הוא שלשת רבעי ביצה
ולרבי שמעון ביצה. שהרי נתבאר לעיל (פב) שֶׁלְרֵבִי יוחנן בן
ברוקה שיעור הכיכר הוא רבע קב, והן שש ביצים (שקב הוא
עשרים וארבע ביצים), ולרבי שמעון, כיכר היא שליש הקב, שהן
שמונה ביצים.
שואלת הגמרא: וְתַנָּא דִּידֵן מַאי טַמְעָא לֹא תַנִּי – ותנא שלנו (של
משנתנו) מדוע לא שנה שיעור טוּמְאָת אֹכְלֵי, והלא כיון שהתחיל
להזכיר שיעורים המחושבים לפי חלק מסוים של הכיכר, 'חציה
לביט המנוגע, וחצי חציה לפסול את הגוייה', היה לו להמשיך 'וחצי
חצי חציה לטמא טומאת אוכליך', כדרך שממשיכה הברייתא.
מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם דְּלֹא שָׁוִי שִׁיעוּרֵיהֶוּ לְדִדְרֵי – משום שאין
לשיעורים שווים, כלומר השיעור של טומאת אוכלין אינו שווה
בדיוק לחצי שיעור של פסול גוייה ואינו שווה בדיוק לרבע שיעור
של בית המנוגע, אלא יש אומרים קצת פחות ויש אומרים קצת
יותר, כדלהלן. ואם היה שונה התנא 'חצי חצי חציה לטמא
טומאת אוכליך', דבריו היו לא מדויקים.
הגמרא מביאה מקורות לתירוץ האמור: דְּתַנָּא בברייתא, בְּמָה
הוא שיעור חָצִי פָּסֵל לפסול את הגוייה מתרומה באכילת מאכלים
טמאים. הן שְׁתֵּי בִיצִים בינוניות חָסֵר קִיקְעָא וְ- (מעט); דְּכָרִי רַבִּי
תִּרְהָה. שהרי פרס (שהוא שיעור סעודה לביט המנוגע) הוא ששית
הקב, כמו שנתבאר בדברי רבי שמעון שמשנתנו, וקב הוא עשרים
וארבע ביצים, ולפי זה פרס הוא ארבע ביצים, וחצי הוא שתי
ביצים בדיוק, אלא שרבי יהודה סובר שכשאמרו שיש בקב עשרים
וארבע ביצים, שזוהו השיעור המסור לנו מומן משה רבינו, שיערו
זאת לפי ביצים קטנות יותר מהביצה הבינונית המצויה בזמן
התנאים, ולכן אם נמדוד את הקב לפי הביצים המצויות בזמן רבי
יהודה נמצא בו קצת פחות מעשרים וארבע ביצים, ולפי זה שיעורו
חצי פרס הוא מעט פחות משהי ביצים. רַבִּי יוֹסִי אֹמְרִי, חצי פרס
הוא שְׁתֵּי בִיצִים שֹׁחֲקִית – מרווחות, שכל ביצה נמדדת בתוספת
מועטה, שכן ביצים ששיעורן בזמן בוזמן משה היו גדולות יותר
מהביצה הבינונית שבזמן התנאים, וכן שִׁיעוּר רַבִּי כְּלִי מִידָה
בשיעור סאה אחת שהובא לפניו, והיו מוחזקים בו שהוא מדויק
מימות הראשונים, ומצא למנן קבים שבו יותר מעשרים וארבע
ביצים לקב, ולפי זה שיעור פרס הוא יותר מארבע ביצים, וחצי
פרס הן שְׁתֵּי בִיצִים עוֹדוּ. וּבְמָה הוא שיעור 'עוד'. זהו אֶחָד מִעֲשָׂרִים
בְּבִיצָה, כלומר על כל ביצה יש להוסיף אחד חלקי עשרים ממנה,
שהו הפרש בין הביצים שבזמן משה (שהיו גדולות יותר) לביצים
שבזמן התנאים.
הגמרא מסיימת את ראייתה ששיעור טומאת אוכלין אינו שווה
לחצי שיעור פסול גוייה. ממשיכה הגמרא: וְאֵילּוּ גַבִּי טוּמְאָת
אֹכְלֵי תַנָּא בברייתא, רַבִּי נֶחֱם וְרַבִּי יוֹסֵא אֲמָרִי, בְּבִיצָה שְׁאֲמָרִי
שווה שיעור של טומאת אוכלין, מודדים אותה בְּמָוֶה וּבְקִלְפֶתָּה –
כביצה עם קליפתה, וְחֲקָמִים אֲמָרִים בְּמָוֶה בְּלֹא קִלְפֶתָּה – ביצה
מבושלת בלי קליפתה. ומבואר מתוך הדברים שכלל השיטות אין
שיעור טומאת אוכלין שווה לשיעור שיעור פסול גוייה, שכן לפי רבי
נחן ורבי יוסא שיעור טומאת אוכלין הוא כביצה עם קליפתה
בדיוק, ואין זה מתאים לחצי שיעור של פסול גוייה לשום שיטה
המבוארת בברייתא לעיל, שלפי רבי יהודה (ובברייתא לעיל) חצי
שיעור פסול גוייה הוא ביצה חסר קימעה (והוא פחות מהשיעור
המדויק של ביצה עם קליפתה), ולרבי יוסי היא ביצה שוחקת
בקליפתה (והוא יותר מהשיעור הנ"ל), ולרבי היא ביצה בקליפתה
ועוד תוספת. וגם לפי חכמים (ובברייתא כאן), ששיעור טומאת
אוכלין הוא כביצה בלא קליפתה, אין זה שווה לחצי שיעור של
פסול גוייה (ומהשיעורים המבוארים בברייתא לעיל), שלפי רבי

1 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם דְּצִיפּוּרִית שִׁישׁ בַּהּ מֵאֲתִים וּשְׁבַע בִּיצִים,
2 וְאֵינִי חֲלֵלָא שְׂדֵי עֲלִיָּהּ – וְהָבָא שִׁיעוּר חֲלָתָהּ וְתוֹסִיף עֲלֶיהָ.
3 כְּלוּמַר, סָאָה זֶה שְׁהוּבָאָה לִפְנֵי רַבִּי הִיְתָה סָאָה צִיפּוּרִית בְּתוֹסֶפֶת
4 שִׁיעוּר חֲלָתָהּ, וּבִשְׂטִילוֹ חֲלָתָהּ תַּעֲמוּד עַל סָאָה, וְשִׁיעוּר חֲלָהּ הוּא
5 אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וָאַרְבַּע.

6 דוחה הגמרא: חֲלֵלָא כְּמָה הוּיִן – כְּמָה הוּא שִׁיעוּר חֲלָהּ שֶׁל מֵאֲתִים
7 וּשְׁבַע בִּיצִים וְהֵינּוּ כְּמָה הוּא אֶחָד חֲלָקִי עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע מֵמֵאֲתִים
8 וּשְׁבַע, הֵן תַּכְנִין – שְׁמוּנָה בִּיצִים בְּקִירוֹב, וּבִשְׂטִילוֹ שְׁמוּנָה עַל
9 מֵאֲתִים וּשְׁבַע אֶבְתִּי בְּצִר לִיָּה – עֵדִיין הוּא פְּחוּת מֵמֵאֲתִים וּשְׁבַע
10 עֲשָׂרָה בִּיצִים שִׁשִּׁיעַר בְּהֵן רַבִּי.

11 הגמרא חוזרת מִהֲתִירוֹץ הַקּוֹדֵם וּמִתִּרְצָתָא בִּאּוּפֵן אַחֵר: אֵין מְדוּבָר
12 כַּאֵן בְּתוֹסֶפֶת שִׁיעוּר חֲלָהּ אֵלָּא אֵינִי וְעוֹדוֹת דְּרַבִּי שְׂדֵי עֲלִיָּהּ –
13 אֵלָּא תְּבִיא וְתוֹסִיף עַל כָּל בִּיצָה (שֶׁבִּמְנִין מֵאֲתִים וּשְׁבַע בִּיצִים
14 בִּסְסָאָה צִיפּוּרִית) תוֹסֶפֶת 'זְעוּד', שִׁשִּׁיעַר רַבִּי וּמֵצָא שְׁנִתְקַטְנוּ
15 הַבִּיצִים כִּךְ שֶׁהַבִּיצָה שֶׁל דוֹר הַמְּדוּבָר שׁוֹה בְּגוּדְלָהּ לִבְיָצָה
16 שֶׁבִּתְקוּפַת הַתְּנָאִים בְּתוֹסֶפֶת 'זְעוּד', וְשִׁיעוּר 'זְעוּד' הוּא אֶחָד חֲלָקִי
17 עֲשָׂרִים שֶׁל בִּיצָה.

18 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי הָבִי, הוּי לִיָּה טָפִי – יֵיצָא בִּסָךְ הַכֵּל יוֹתֵר
19 מֵמֵאֲתִים וּשְׁבַע עֲשָׂרָה בִּיצִים, שְׁהָרִי הַתוֹסֶפֶת שְׂצִירָךְ לְהוֹסִיף עַל
20 מֵאֲתִים וּשְׁבַע בִּיצִים, שְׁהִיא אֶחָד חֲלָקִי עֲשָׂרִים מִהֵן, הֵן קֶצֶת יוֹתֵר
21 מֵעֲשָׂר בִּיצִים, וְגַם מַה שְׁאַמְרֵנוּ שִׁישׁ בִּסְאָה צִיפּוּרִית מֵאֲתִים וּשְׁבַע
22 בִּיצִים, אֵין זֶה מְדוּקָה, וּבֵאֲמַת יֵשׁ בָּהּ קֶצֶת יוֹתֵר, וְאִם כֵּן בִּסָךְ הַכֵּל
23 יוֹצֵא שֶׁהֵן יוֹתֵר מֵאֲתִים וּשְׁבַע עֲשָׂרָה בִּיצִים.

24 מִתִּרְצָתָהּ הַגְּמָרָא: בֵּינָן דְּלָא הוּי כְּבִיצָה לֹא חֲשִׁיב לִיָּה – כִּיּוֹן שְׁאֵין
25 בְּתוֹסֶפֶת הַפֶּרֶשׁ זֶה שִׁיעוּר בִּיצָה שְׁלֵמָה, לֹא חֲשִׁיב אוֹתָהּ רַבִּי
26 וְחֲשִׁב רַק אֶת מִסְפֵּר הַבִּיצִים הַשְּׁלֵמוֹת, שֶׁהֵן מֵאֲתִים וּשְׁבַע עֲשָׂרָה.
27 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַעוֹסֶקֶת בְּשִׁיעוּרֵי סָאָה וּמִבְרַרֵת אֶת
28 דְּבִרְתָּהּ: תִּנּוּ רַבָּנָן בְּבִרְייתָא, כִּשְׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם הַגְּדִילוּ כָּל
29 הַמִּידוֹת כִּךְ שֶׁקָּאָה יְרוּשָׁלַמִית וְתִירָה עַל מְדֻבְּרִית שְׁתוֹת – שִׁישִׁית,
30 וְהֵיא שִׁישִׁית 'מְלַבֵּר' ('מְבַחֵר'), כְּלוּמַר, שֶׁהַתוֹסֶפֶת נִמְדַּרְתָּ בִּיחֹס
31 לְמִנֵּי הַנּוֹצֵר אַחֲרָהּ הַהוֹסֵפָה, וְהֵינּוּ שִׁישִׁית מִהֶסָאָה הִירוּשְׁלַמִית, וּכְשָׁבָאוּ
32 אֲבָל בִּיחֹס לִסְאָה הַמְּדוּבְּרִית הִיא תוֹסֶפֶת שֶׁל חֲמִישִׁית, וּכְשָׁבָאוּ
33 לְצִיפּוּרֵי חֲזוֹרוֹ וְהַגְּדִילוּ אֶת הַמִּידוֹת שְׁנִית וְהַמִּידָה שֶׁל סָאָה צִיפּוּרִית
34 וְתִירָה עַל יְרוּשָׁלַמִית שְׁתוֹת – שִׁישִׁית 'מְבַחֵר', שְׁהִיא חֲמִישִׁית
35 מִשִּׁיעוּר הַסָּאָה הִירוּשְׁלַמִית. נִמְצָאתָ שֶׁל צִפּוּרִית וְתִירָה עַל מְדֻבְּרִית
36 שְׁלִישׁ.

37 מִבְרַרֵת הַגְּמָרָא: מַה שְׁשִׁנּוּ 'נִמְצָאתָ צִיפּוּרִית יִתִּירָה עַל מְדוּבְּרִית
38 שְׁלִישׁ' שְׁלִישׁ דְּמָאֵן – שֶׁל אִיזוּ מִידָה מִהַמּוֹזְכָּרוֹת כֵּאֵן. אֵלִיָּמָא – אִם
39 תֹּאמַר שְׁהִיא שְׁלִישׁ דְּמְדֻבְּרִית – שֶׁל סָאָה מְדוּבְּרִית, אֵי אִפְשָׁר לֹאמַר
40 כֵּן, מְכַדִּי – שְׁהָרִי שְׁלִישׁ דְּמְדֻבְּרִית כְּמָה הוּי, אִרְבָּעִין וְתַמְנִיָּא –

41 אַרְבַּעִים וּשְׁמוּנָה בִּיצִים, שְׁהָרִי בִסְאָה מְדוּבְּרִית יֵשׁ מֵאָה אַרְבַּעִים
42 וָאַרְבַּע בִּיצִים, וְאֵילוּ עוֹדָפָא שְׁתֵּינָן וְתֵלָת – וְאֵילוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין
43 צִיפּוּרִית לְמְדוּבְּרִית הוּא שְׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ בִּיצִים, שֶׁכֵּן בִּסְאָה צִיפּוּרִית
44 יֵשׁ מֵאֲתִים וּשְׁבַע בִּיצִים וּבְמְדוּבְּרִית מֵאָה אַרְבַּעִים וָאַרְבַּע, נִמְצָא
45 שֶׁהַהִפְרָשׁ הוּא יוֹתֵר מִשְׁלֹשׁ שֶׁל מְדוּבְּרִית.

46 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לִפְרֹשׁ בִּאּוּפֵן אַחֵר: וְאֵלָּא שְׁלִישׁ דִּירוּשָׁלַמִית. דוּחָה
47 הַגְּמָרָא: שְׁלִישׁ דִּידָה כְּמָה הוּי, חֲמִשִּׁין וְתַמְנִיָּא נְכִי תִלְתָּא – חֲמִשִּׁים
48 וּשְׁמוּנָה בִּיצִים פְּחוּת שְׁלֹשׁ בִּיצָה, שְׁהָרִי בִסְאָה יְרוּשְׁלַמִית יֵשׁ מֵאָה
49 שְׁבַעִים וּשְׁלֹשׁ בִּיצִים, וְאֵילוּ עוֹדָפָא שְׁתֵּינָן וְתֵלָת – וְאֵילוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין
50 צִיפּוּרִית לְמְדוּבְּרִית הוּא שְׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ בִּיצִים.

51 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לִפְרֹשׁ בִּאּוּפֵן אַחֵר: וְאֵלָּא שְׁלִישׁ דְּצִיפּוּרִי. דוּחָה
52 הַגְּמָרָא: שְׁלִישׁ דִּידָה כְּמָה הוּי, שְׁבַעִין נְכִי חָדָא – שְׁבַעִים פְּחוּת אַחֵר,
53 וְהֵינּוּ שְׁשִׁים וְתִשְׁעָה בִּיצִים, שְׁהָרִי בִסְאָה צִיפּוּרִית יֵשׁ מֵאֲתִים
54 וּשְׁבַע בִּיצִים, וְאֵילוּ עוֹדָפָא – וְאֵילוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין צִיפּוּרִית לְמְדוּבְּרִית
55 הוּא שְׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ בִּיצִים.

56 הַגְּמָרָא מְבִיאָה תִירוֹץ חֲדָשׁ: אֵלָּא אֲמַר רַבִּי יְרֵמְיָה הָבִי קְאָמֵר – כִּךְ
57 הִיא כּוֹנֵנֶת הַתְּנָא, נִמְצָאתָ קָאָה שֶׁל צִיפּוּרִי וְתִירָה עַל מְדֻבְּרִית קְרוֹב
58 לְשְׁלִישׁ שְׁלָה, שֶׁהַשְּׁלִישׁ שֶׁל צִיפּוּרִית הִיא שְׁשִׁים וְתִשְׁעָה וְהַהִפְרָשׁ
59 בֵּין צִיפּוּרִית לְמְדוּבְּרִית הוּא שְׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ, וְהָרִי זֶה קְרוֹב לזוֹה,
60 וְשְׁלִישׁ שְׁלָה שְׁהִיא שְׁשִׁים וְתִשְׁעָה קְרוֹב לְמַחְצָה דְּמְדֻבְּרִית שְׁהוּא
61 שְׁבַעִים וְשִׁתִּים בִּיצִים, שְׁהָרִי סָאָה מְדוּבְּרִית יֵשׁ בַּהּ מֵאָה אַרְבַּעִים
62 וָאַרְבַּע בִּיצִים.

63 רַבִּינָא מְקַשָּׁה וּמִפְרֹשׁ בִּאּוּפֵן אַחֵר: מְתַקֵּיף לָהּ – הַקְשָׁה רַבִּינָא, מִיָּד
64 קְרוֹב קְרוֹב תַּכְנִי – וְכִי שִׁנּוּ בְּרִייתָא שְׁדִבְרִיהָ נֹאמְרוּ בְּקִירוֹב עַד
65 שְׁנוּכַל לִפְרֹשׁ שִׁישׁ חֲשִׁבּוֹן הַמְּבֹאֵר בַּהּ חוֹסֵר דְּיוֹק כָּל כִּךְ
66 מִשְׁמַעוּתֵי. אֵלָּא אֲמַר רַבִּינָא, הָבִי קְאָמֵר הַתְּנָא בְּמָה שְׁשִׁנָּה 'נִמְצָאתָ
67 שֶׁל צִיפּוּרִית יִתִּירָה עַל מְדוּבְּרִית שְׁלִישׁ', נִמְצָאתָ שְׁלִישׁ שֶׁל צִיפּוּרִי
68 בְּעוֹדוֹת שֶׁל רַבִּי – שְׁלִישׁ שֶׁל סָאָה צִיפּוּרִית הַמְשׁוּעֶרֶת בְּתוֹסֶפֶת
69 'זְעוּד' שְׁמָצָא בַּהּ רַבִּי, שִׁשִּׁיעַר אוֹתָהּ בְּמֵאֲתִים וּשְׁבַע עֲשָׂרָה בִּיצִים,
70 וְהַשְּׁלִישׁ שֶׁלָּה הִיא שְׁבַעִים וְשִׁתִּים וּשְׁלִישׁ בִּיצָה וְתִירָה עַל מַחְצָה
71 שֶׁל סָאָה מְדֻבְּרִית שְׁלִישׁ בִּיצָה, שְׁהָרִי סָאָה מְדוּבְּרִית הִיא מֵאָה
72 אַרְבַּעִים וָאַרְבַּע בִּיצִים וּמִחֲצִיתָהּ הֵן שְׁבַעִים וְשִׁתִּים בִּיצִים.

73 נֹאמַר בְּתוֹרָה (בְּמִדְבָּר טו יט ב), וְהִידָה בְּאֶכְלֶכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תִּרְיִמוּ
74 תְּרוּמָה לָהּ. רֹאשִׁית עֶרְסַתְכֶם חֲלָה תִרְיִמוּ תְּרוּמָה בְּתִרְוּמָתָא גִּזְרֵן בֵּין
75 תִּרְיִמוּ אֹתָהּ. וְהִיא מִצּוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ חֶלֶק מִהָעֵיסָה, וְהוּא
76 הַנִּקְרָא 'חֲחָלָה'. הַחֲחָלָה הִיא בְּתִרְוּמָה לְכָל דְּבִרְיָה, שְׁנִיתָנָה לְכוּן
77 וְאִסּוּרָה בְּאִכְלָהּ לְזוּרִים. הַחֶלֶק הַמוֹפְרָשׁ אֵין לוֹ שִׁיעוּר מִן הַתּוֹרָה,
78 אֲבָל הָעֵיסָה אֵינָה מִתְחַיֶּבֶת בַּהִפְרָשָׁה אֵלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לָהּ שִׁיעוּר
79 מִסּוּיִם. הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבֹרָרֶת שִׁיעוּר הַחֲחָלָה בְּחִלָּה:
80 תִּנּוּ רַבָּנָן בְּבִרְייתָא, נֹאמַר (בְּמִדְבָּר טו א) 'רֹאשִׁית עֶרְסַתְכֶם,

עירובין דף פג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קכה

טפחים מהקרקע, יכולים לערב ביחד ויכולים לערב כל חצר
בפני עצמה, כמו ששינו לעיל (ע"ה), ואם לא עירבו ביחד, שתי
החצירות אסורות להעלות חפצים על עובי החלון ולהוריד
ממנו אם יש במשטח העובי שיעור של ארבעה על ארבעה
טפחים.
וכן פשוט שאם אופן השימוש ברשות השלישית עבור שתי
החצירות הוא לזה בְּזִיקָה וְלָזָה בְּזִיקָה, והיינו, שרשות זו שהיא
בין שתי החצירות קשה להשתמש בה בין מחצר זו ובין מחצר זו,
משום שלשתיהן היא גבוהה עשרה טפחים ואינם יכולים
להשתמש אלא בזריקה, היינו דין של כותל שפני שתי חצירות
ששינו לעיל (ע"ה), שאם יש כותל גבוה עשרה טפחים בין שתי
חצירות אסור להוריד פירות מראש הכותל לאחת החצירות.
והטעם, שמאחר שהשימוש ברשות זו קשה לשתי החצירות
במידה שזה, הרי היא שייכת לשתייהן בשוה, ודינה כדין חצר
משותפת שהיא אסורה.
וכן פשוט שאם אופן השימוש ברשות השלישית עבור שתי
החצירות הוא לזה בְּשִׁלְשׁוּל וְלָזָה בְּשִׁלְשׁוּל, כלומר, שקשה
להשתמש ברשות זו בין מחצר זו ובין מחצר זו, משום שלשתיהן
היא עמוקה עשרה טפחים מתחת לפני הקרקע ואינם יכולים
להשתמש בה אלא על ידי שמשלשלים לתוכה את הכלים על ידי
חבלים וכדומה, היינו דין של חֲרִיץ שִׁבְּיָן שְׁתֵּי חֲצִירוֹת, שאם יש
חֲרִיץ עמוק עשרה טפחים בין שתי חצירות, כיון שתשמישו שוה
לשתיהן, אסורים בו, שהרי אמר רב נחמן (לעיל ע"ה), חֲרִיץ שִׁבְּיָן שְׁתֵּי
חצירות, עמוק מזו עשרה ולזו שוה לארץ והיינו עמוק פחות
מעשרה, נותנים אותו לזו ששוה לארץ, משום שמשתמש בו
בנחת, ומבואר מתוך זה שאם לשתי החצירות תשמישו בנחת או
לשתיהן תשמישו בקשה, שתייהן אסורות בו.
וכן פשוט שאם השימוש ברשות השלישית הוא לזה בְּפִתּוּחַ וְלָזָה
בְּזִיקָה, כגון שחצר אחת גבוהה וחצר שניה נמוכה, ותל ביניהן,
לראשונה הוא שוה לארץ ולשניה גבוה עשרה, שלזו ששוה
לארץ תשמישו בנחת ולזו שגבוה עשרה תשמישו בקשה, היינו דין
דְּרָבָה כִּרְבִּי הוֹנָא אָמַר רַב נָחֲמָן (שם), כותל שבין שתי חצירות, צדו
אחד גבוה עשרה טפחים וצדו אחד שוה לארץ, נותנים אותו
לחצר שהוא שוה לה לארץ, משום שעבורם תשמישו בנחת ואילו
עבור החצר השניה תשמישו בקשה, וכל שלזה בנחת ולזה בקשה,
נותנים אותו לזה שתשמישו בנחת.
וכן פשוט שאם השימוש ברשות השלישית הוא לזה בְּפִתּוּחַ וְלָזָה
בְּשִׁלְשׁוּל, כגון שחצר אחת גבוהה מהתל עשרה טפחים, ואינה
משתמשת עליו אלא בשלשול, והחצר השניה שווה לגובה התל
ומשתמשת בו בנחת, היינו דין דְּרָבִי שִׁיבִי אָמַר רַב נָחֲמָן (לעיל ע"ה),
שחריץ שבין שתי חצירות, עמוק מזו עשרה ולזו שוה לארץ,
נותנים אותו לזו ששוה לארץ, משום שמשתמשת בו בנחת.
הגמרא דנה לגבי אופן שינו לא נתבאר: רשות שלישית
שממקמת באופן שתשמישה לזה בְּשִׁלְשׁוּל וְלָזָה בְּזִיקָה, וכגון חצר
זו גבוהה מהתל עשרה, ומשתמשת עליו על ידי שלשול, והחצר
השניה נמוכה ממנו עשרה, ומשתמשת עליו בזריקה, מֵאִי – מהו
הדין, האם כיון שלשתיהן תשמישו בקשה הרי הן שוות בו
ואסורות זו על זו, שהרי נתבאר לעיל שגם שלשול וגם זריקה
תשמישים קשים הם, או שמא לגבי זריקה נחשב שלשול כתשמיש
בנחת, ואם כן התל מותר לזו שבשלשול ואסור לזו שבזריקה אם
לא עירבו ביניהן.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין זה: אָמַר רַב, שְׁנֵיהֶן
אֲסוּרִין, משום ששתיהן משתמשות בו בקשה, וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, נִתְּנָן
אוֹתוֹ לָזָה בְּשִׁלְשׁוּל, שהחצר שלהם מותרת בו והחצר השניה
אסורה, משום שְׁלִילָה שבשלשול תְּשֻׁמִּישׁוּ בְּנִתּוּחַ וְלָזָה שבזריקה
תְּשֻׁמִּישׁוּ בְּקִשָּׁה, וכלל הוא שכל דָּבָר שֶׁתְּשֻׁמִּישׁוּ לָזָה בְּנִתּוּחַ וְלָזָה
בְּקִשָּׁה, נִתְּנִים אוֹתוֹ לָזָה שֶׁתְּשֻׁמִּישׁוּ בְּנִתּוּחַ.
הגמרא מביאה ראייה לשמואל ממשנתו: הֵנֵן במשנתנו, אָנְשֵׁי חֲצַר
וְאֲנִשֵּׁי מִרְפָּסֹת שֶׁשִּׁבְּחוּ וְלֹא עִירְבוּ בֵּינֵיהֶם, כָּל שֶׁהָתַל שֶׁבְּחֲצַר גְּבוּהָ
עֲשָׂרָה טַפְחִים, הִיא הוּא שִׁיךְ לַמִּרְפָּסֹת, אֲבָל אִם הוּא פְּחוֹת מִמָּקָא,
שִׁיךְ לַחֲצַר. הגמרא מבארת את סתרתה, לפיה יש ראייה מהמשנה,
כָּא סֵלְמָא דְעֵתָא מֵאִי מִרְפָּסֹת,

ומשמע שחייב חלה הוא כשתלושו בְּדִי עִיפּוֹתֵיהֶם. וְכִמְהָ שִׁיעוּר
עִיפּוֹתֵיהֶם, בְּדִי עִיפּוֹת הַמִּדְבָּר – שהיו לשים במדבר. וְכִמְהָ עִיפּוֹת
הַמִּדְבָּר, זו כמות העיסה שהיו עושים מהמן, ושיעור המן בכל יום
הוא 'עומר' (שמות טו טז), ושיעור העומר ידוע מִדְּבָרֵינוּ (שם טו לו)
וְהַעֲמָר עֲשִׂירִית הָאִיפָה הוּא, 'ראיפה' היא שלשה סאים, וסאה
ששה קבים, וקב ארבעה לוגים, הרי שאיפה היא שבעים ושנים
לוגים, ועשירית האיפה היא שבעה לוגים וחומש הלוג, מִמָּקָא
אָמְרוּ שֶׁכֶּעָה רָבְעִים שֶׁל קָב, והיינו שבעה לוגים קָמַח וְעוֹד (וְעוֹד,
היינו חמישית הלוג) חֵיבֵית בְּחֵלָה, שֶׁהֵן שֶׁשָּׁה רְבָעִים (לוגים) שֶׁל
מִידָה יְרוּשָׁלַּמִּית, שכן ירושלים הוסיפו שיטת על המידות, כך
שבעה וחומש לוגים מדבריים שווים לששה לוגים ירושלמיים, שֶׁהֵן
חֲמִשָּׁה רְבָעִים (לוגים) במידה שֶׁל צִיפּוּרִי, שגם בציפורי הוסיפו
עוד שיטת על המידות, כך ששישה לוגים ירושלמיים שווים
לחמשה ציפוריים. מִמָּקָא אָמְרוּ, הָאִיבָל בְּכָל יוֹם בְּמִידָה זו (שהיתה
יורדת מן השמים לכל איש) הָרִי זֶה בְּרִיא לְפִי שֶׁאוּכַל כָּל צָרְכוֹ,
וְכִמְהָ לְפִי שֶׁאֵינוֹ אוּכַל יוֹתֵר מִדָּא, והאוכל יתר על כן הרי זה
רָעֵבָתוֹ, והאוכל פְּחוֹת מִמָּקָא הרי זה מְקוּלָּל בְּמַעֲשֵׁי שֶׁאֵין בּוֹ כַח
לאכול.
משנה
בני חצר שלא עירבו אסורים להוציא מרשותו של אחד לרשותו
של השני, וכן מרשותו של אחד לרשות המשותפת, משום שהיא
שייכת גם לשני. המשנה דנה לגבי אופנים, בהם מותר להוציא
מרשותו של אחד לרשות המשותפת, משום שאין תשמישה נוח
לבעלי הרשות השניה, והיא נידונה כשייכת לבעלי הרשות
הראשונה בלבד.
אָנְשֵׁי חֲצַר – אנשים הדרים בבתי שפתחיהם פתוחים לחצר,
וְאֲנִשֵּׁי מִרְפָּסֹת – אנשים הדרים בעליות שפתחיהן פתוחים
למִרְפָּסֹת, שֶׁשִּׁבְּחוּ וְלֹא עִירְבוּ בֵּינֵיהֶם, ויש בחצר עמוד סמוך
למרפסת, ובין אנשי החצר ובין אנשי המרפסת משתמשים בו בימי
חול. כָּל שֶׁעֲמוּדָה זֶה גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים, הרי הוא שִׁיךְ לַמִּרְפָּסֹת,
משום שבני המרפסת משתמשים בו בנוחיות ואילו בני החצר,
בקושי, ולכן בשבת בני המרפסת מותרים להשתמש בו, אבל בני
החצר אסורים. ואם גובה העמוד פְּחוֹת מִמָּקָא (למעשה), הרי זה
לַחֲצַר.
ובדומה לכך אם יש בחצר חוֹלִיט הַפּוֹר, והיינו אדמה שנטלו
בחפירת הבור והקיפו בה את פי הבור מסביב, וְהִסְלַע, שֶׁהֵן גְּבוּהֵיהֶם
עֲשָׂרָה טַפְחִים, כיון שתשמישם נוח לבני המרפסת הרי הם
לַמִּרְפָּסֹת, ובני המרפסת מותרים להשתמש על גביהם ולא בני
החצר, ואם גובהם פְּחוֹת מִמָּקָא, הרי הם לַחֲצַר. בְּמָה דְּבָרֵינוּ
אָמְרוּ, בְּחוֹלִיטָה שֶׁהִיא כְּמוֹכָה לַמִּרְפָּסֹת, שאז כל שהיא גבוהה
עשרה, תשמישה נוח לבני המרפסת והיא שייכת להם, אֲבָל
בְּחוֹלִיטָה מוֹפְלָגָה מִהַמִּרְפָּסֹת, אִפְּלוּ אִם הִיא גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים,
הרי היא לַחֲצַר, משום שבאופן זה אין השימוש בה נוח לבני
המרפסת. ומבארת המשנה: וְאִיזוּ הִיא כְּמוֹכָה, כָּל שֶׁאֵינָה רְחוּקָה
אֲרֻכָּה טַפְחִים מִהַמִּרְפָּסֹת.
גמרא
הגמרא דנה לגבי אופנים שונים של מיקום רשות נוספת (וכגון תל
או עמוד וכדומה) ביחס לשתי חצירות. קיימות שלש חלוקות של
אופני השימוש ברשות הנוספת: א. תשמיש קל ונוח. ב. תשמיש
קשה משום שהמיקום ההוא גבוה מדי. ג. תשמיש קשה משום
שהמיקום ההוא נמוך מדי. תשמיש נוח נקרא בלשון הגמרא 'פתח',
על שם ששימושו נוח כפתח זה שהוא נוח להכנס. תשמיש קשה
במקום גבוה נקרא 'זריקה', ותשמיש קשה במקום נמוך נקרא
'שלשול'.
הגמרא מביאה כמה אופנים שלא חל ספק בדינם אם בני שתי
החצירות מותרים להשתמש ברשות השלישית או אסורים.
פְּשִׁיטָא שאם השימוש ברשות השלישית הוא לזה בְּפִתּוּחַ וְלָזָה
בְּפִתּוּחַ – נוח לבני שתי החצירות, היינו דין של תלון שִׁבְּיָן שְׁתֵּי
חֲצִירוֹת, שאם יש בכותל שבין שתי חצירות חלון בתוך עשרה